

Impressie slotbijeenkomst maatschappelijke dialoog over wolven in Nederland

Locatie: Bunnik, 27 mei 2024

Deelnemers: ter bescherming van de privacy worden namen van deelnemers niet bekendgemaakt.

Inleiding

De Raad voor Dieraangelegenheden (RDA) heeft een dialoogtraject rondom wolven in Nederland georganiseerd, op verzoek van demissionair minister Van der Wal (Natuur en Stikstof). Het doel van dit dialoogtraject is om gevoelens, meningen, perspectieven en ideeën rondom wolven in Nederland op te halen. En om bouwstenen op te halen voor een advies van de RDA aan de minister over samenleven met wolven in Nederland. Het gaat over wat de deelnemers belangrijk vinden, welke waarden, normen en ervaringen er zijn.

De RDA heeft in totaal vijf bijeenkomsten verspreid door het land georganiseerd. Twee bijeenkomsten met (landelijke) organisaties die betrokken zijn bij wolven en drie lokale bijeenkomsten met bewoners uit de regio. Deelnemers zijn organisaties en mensen die in de praktijk te maken hebben met wolven, zoals belangenorganisaties, actiegroepen en bewoners in gebieden waar wolven voorkomen. Naast de dialoogsessies deed de RDA breder onderzoek naar de vraag: (hoe) kunnen we samenleven met wolven in Nederland? In binnen- en buitenland werd informatie verzameld over eerdere ervaringen en van experts. De uitkomsten van zowel het dialoogtraject als het bredere onderzoek heeft de RDA gebruikt voor zijn eindadvies 'Samen leven met wolven in Nederland' (RDA, 2024). Dit advies werd 24 mei 2024 aangeboden aan de minister van LNV. De minister heeft tevens haar [appreciatie](#) aan de Tweede Kamer verstuurd.

Bevindingen slotbijeenkomst

Voor de besloten slotbijeenkomst van 27 mei 2024 waren zowel deelnemers van lokale als nationale gesprekken uitgenodigd. In deze bijeenkomst presenteerde de RDA de belangrijkste opbrengsten uit de dialogen en uit het eindadvies aan de minister. Panelleden vanuit het Landelijk Overleg Wolf (LOW), Het Interprovinciaal Overleg (IPO) en het ministerie van LNV gaven hierop hun reactie.

- LOW: Provincies zijn bezig met een Wolvenplan 2.0. Dit zal naar verwachting eind 2024 verschijnen. Het Landelijk Overleg Wolf betreft het advies van de RDA daar ook bij. De boodschap samen leren leven met wolven in Nederland is duidelijk. Het LOW waarschuwt dat we moeten opletten dat deze discussie geen cultuurdiscussie wordt tussen stedelijk en landelijk. Vanuit het advies van de RDA is het van belang voor beleid dat meer kennis niet altijd leidt tot meer begrip. Het feit dat we weinig wisten, is pas langzaam doorgedrongen. Burgers snappen daarbij niet (altijd) hoe governance is ingericht: zij denken in één overheid. De gebiedsgerichte benadering voor natuurbeleid heeft niets met administratieve grenzen te maken. Hoe ziet de organisatie hiervan uit?
- IPO: Er moet nog over het advies gesproken worden bij het IPO. Op 1 januari 2025 zal naar verwachting antwoord komen op de schade afhandeling en wat een probleem wolf is en wat niet.
- LNV: De minister omarmt het advies. Ze heeft er wat rode lijnen uitgehaald; dat betekent niet dat andere onderdelen uit het advies niet worden overgenomen. Het advies is geen aanleiding om de decentralisatie terug te draaien, maar de verantwoordelijkheid wordt bij het rijk wel gevoeld. In juni komt er een nieuw bewindspersoon. LNV moet dan in gesprek

met de opvolger over hoe we dit verder brengen en welke middelen ervoor vrij worden gemaakt.

Hierna gingen alle aanwezigen met elkaar in gesprek, hieronder worden ter impressie een aantal genoemde punten en citaten weergegeven.

Wat spreekt aan in het advies:

- “In het advies is niet één standpunt ingenomen, maar vanuit gezamenlijkheid gecommuniceerd. We zijn sámen het gesprek ingegaan.”
- Blij dat het advies landelijk getrokken wordt. Het onderscheid in beleid tussen provincies wordt als negatief ervaren.
- De integraliteit: niet vanuit één dier denken. Erkenning dat Nederland niet vergelijkbaar is met Yellowstone.
- Hoe wordt gekeken naar het samenspel tussen de wolf en biodiversiteit.
- “We willen eindelijk weggkomen van de gemakkelijke standpunten (voor of tegen). Dit is een openhartige poging om dat te doen.”
- De minister heeft een hoop overgenomen van het advies en onderschrijft het.
- “Ik voel me als hobbydierhouder nu wél gehoord. Zorg dat we in beeld blijven.”

Welke zorgen en aandachtspunten zijn o.a. genoemd:

- Het huidige politieke klimaat. Hoe wordt dit advies verder gebracht in de uitvoering? Blijf de stakeholders betrekken!
- Hoe andere wilde dieren het landschap kunnen (blijven) gebruiken als we vee tegen wolven beschermen.
- Waarom zijn de haakjes (al dan niet) in de centrale vraag verdwenen? Voor Nederland is het belangrijk dat we ons afvragen of het wel kán. Dat is anders dan wíllen.
- Er ontbreekt nog informatie over mogelijk beheer van probleemwolven.
- De ruimtelijke ordening geeft associaties met het kaartje van minister Van der Wal. Hoe ga je dat proces (participatief) inrichten?
- De urgentie mist nog in de reactie van de minister. Polariserend zal blijven toenemen zolang er geen duidelijkheid is. Er is nog steeds onduidelijkheid over of er voldoende geld beschikbaar wordt gesteld en welk tijdsplan nodig is.
- Ecologen kunnen niet adviseren over hoe je gehouden dieren kunt beschermen tegen wolven. Hekken zijn niet overal een oplossing.
- Snelheid en zorgvuldigheid vormen samen een dilemma.
- De gemeenten moeten hier ook actief bij betrokken worden.
- Houd in het tijdsplan nú al rekening met de populatiegroei van wolven in Nederland de komende jaren.

En nu?

De gevraagde opdracht van de minister van LNV aan de RDA is afgerond met de oplevering van het eindadvies en de gehouden slotbijeenkomst. De RDA wil nogmaals alle betrokken deelnemers bedanken voor hun aanwezigheid, inzet en betrokkenheid. Het is nu aan het Rijk en de provincies om verder te gaan met de adviezen van de RDA en na te denken over wat nú moet en wat later kan. Op korte termijn zou werk kunnen worden gemaakt van voorlichting (communicatie) en voorwaarden

voor de wolfwerende maatregelen. Op lange termijn is er meer ruimte voor politieke, juridische en administratieve kaders en het organiseren van meer eenheid in verscheidenheid. Betrokkenen willen graag met elkaar in gesprek blijven, samen met overheden en samen met de deelnemers aan de dialoog.